

KS. GRZEGORZ PYŻLAK

SAMOTNE RODZICIELSTWO

Rodzicielstwo, w ścisłym tego słowa znaczeniu, związane jest z poczęciem dziecka przez męża i żonę, jego urodzeniem oraz wychowaniem. Nie ogranicza się ono wyłącznie do faktu biologicznego. Współżycie jest wyrazem i realizacją miłości, a także akceptacją możliwości rodzicielstwa. Oznacza zachowanie osobowej relacji między mężem i żoną, nie dopuszcza do przedmiotowego traktowania zbliżenia płciowego¹

Rodzina podlega stałym przemianom, które zachodzą zarówno w jej strukturze, relacjach między współmałżonkami, jak i w pełnionych przez nich funkcjach². Przeobrażenia te spowodowały zmianę pozycji matki związanej z jej aktywnością zawodową³. Rośnie również zainteresowanie rolą ojca w rodzinie. W wyniku tych przeobrażeń coraz częściej pojawia się pytanie o możliwość wychowania dziecka przez samotną matkę czy samotnego ojca⁴

Współcześnie używane jest pojęcie „single” zamiast terminu samotne rodzicielstwo. „Single” to bardzo pojemna kategoria, opisująca wszystkich ludzi żyjących samotnie, niezależnie od ich sytuacji cywilno-prawnej. Etykieta „singla” zostaje więc przypisana pannom, kawalerom, osobom rozwiedzionym, będącym w separacji, wdowom, wdowcom i samotnym rodzicom. Jest to

Ks. dr GRZEGORZ PYŻLAK – adiunkt Katedry Duszpasterstwa Rodzin w Instytucie Teologii Pastoralnej KUL; adres do korespondencji: Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin; e-mail: grzegorz.maly@poczta.fm

¹ *Wychowanie do życia w rodzinie. Słownik pojęć*, red. K. Ostrowska, Kraków 2004, s. 25.

² L. D y c z e w s k i, *Rodzina polska i kierunki jej przemiany*, Warszawa 1985.

³ Zob. W. P i o t r o w s k a, *Postawy kobiet wobec pracy i ich aspiracje zawodowe*, „Ethos” 29 (1995), s. 117-122.

⁴ Zob. A. D u d a k, *Samotne ojcostwo*, Kraków 2006, s. 9; P. L a n d w ó j t o w i c z, *Samotne macierzyństwo. Studium pastoralne*, Opole 2004.

określenie często nadużywane i krzywdzące, gdyż w grupie tej mogą być osoby, które nie mają wpływu na taki stan rzeczy, a samotność wynika z sytuacji losowej⁵

Zachodzi też zmiana społecznej recepcji samotnego rodzicielstwa. Dotychczasowa negatywna ocena rodziców, postrzeganych jako niezdolnych do założenia rodziny, zostaje zamieniona na wyrazy podziwu dla niezależnych, samorealizujących się samotnych matek i ojców⁶

Przedmiotem niniejszego opracowania jest zagadnienie samotnego rodzicielstwa. Staje się ono obecnie alternatywną formą pełnienia funkcji rodzicielskiej. W związku z jej zauważalną coraz większą powszechnością pojawiają się różne sposoby postrzegania i myślenia o instytucji małżeństwa. Przyczyny samotnego rodzicielstwa mogą być społeczne i indywidualne⁷ Autor niniejszego opracowania analizuje przyczyny i następstwa samotnego rodzicielstwa, a także podejmuje próbę wskazania sposobów przeciwdziałania temu zjawisku.

I. PRZYCZYNY SAMOTNEGO RODZICIELSTWA

Wśród przyczyn samotnego rodzicielstwa na czoło wysuwa się zmiana mentalności społeczeństwa. Ludzie zaczynają żywić przekonanie, że kobieta może zostać matką, jeśli sama tego pragnie. Takiej wolności w podejmowaniu ważnej życiowej decyzji nie dawały kobiecie poprzednie typy społeczeństw. Prokreacja poza małżeństwem była odrzucana. Miało to wpływ na przekonanie, że środowisko małżeńskie i rodzinne jest najkorzystniejszą instytucją dla wychowania dzieci, a wszystkie formy poza nią oznaczają problem i stanowią obciążenie dla państwa⁸

⁵ Życie w samotności łączy się z kolejnym typem alternatywnej formy wobec rodziny wyróżnionej przez K. Slany, a mianowicie monoparentalnością. Autorka proponuje takie określenie jako mniej pejoratywnie zabarwione od używanego powszechnie pojęcia „samotne rodzicielstwo” – K. S l a n y, *Alternatywne formy życia małżeńsko-rodzinnego w ponowoczesnym świecie*, Kraków 2002, s. 182.

⁶ *Samotne matki, samotni ojcowie*, red. D. Graniewska, K. Krupa, B. Balcerzak-Paradowska, Warszawa 1986.

⁷ *Samotne macierzyństwo i polityka społeczna*, red. M. Rymśza, Warszawa 2001.

⁸ H. S z c z ę s n a, *Znaczenie pełnej rodziny dla rozwoju i kształtowania osobowości dziecka*, [w:] XVIII Międzynarodowy Kongres Rodziny, red. A. Czarnocki, Warszawa 1994, s. 539-542.

Często posiadanie dziecka nie było decyzją, ale przypadkiem. Macierzyństwo nie zależało od kobiet, stanowiło konieczność, dlatego było łatwiejsze do przyjęcia. Obecnie sfera rozrodczości znajduje się pod ścisłą kontrolą, a seks został oddzielony od prokreacji. Decyzja o macierzyństwie wiąże się z możliwością wyboru momentu, w którym kobieta chce zostać matką. Na jej stanowisko wpływa często aktywność zawodowa. Podjęcie decyzji o posiadaniu dzieci staje się coraz trudniejsze. Okazuje się, że nigdy nie ma odpowiedniego czasu na macierzyństwo, gdyż wymogi rynku pracy uniemożliwiają faktyczne połączenie roli matki i aktywnej zawodowo kobiety⁹

W badaniach przeprowadzonych wśród polskiej młodzieży w wieku 18-26 lat L. Dyczewski ukazuje, że 87,8% badanych jednoznacznie stwierdziło, iż chce mieć dzieci, tylko 2,2% nie wyraziło takiej chęci, a 10% jeszcze nie wiedziało, czy chce posiadać potomstwo¹⁰ Problemem społeczeństwa nie jest zatem zakwestionowanie rodzicielstwa, lecz trudność w urzeczywistnianiu wysokich oczekiwań wobec małżeństwa i rodziny¹¹

Rodzina winna powstawać według zamysłu Bożego, jako „głęboka wspólnota życia i miłości” (FC 17; GS 48). Taka wspólnota zapoczątkowana przez małżeństwo została powołana przez Stwórcę (FC 11, 13). Ludzie zamierzający zawrzeć sakrament małżeństwa zdają się podchodzić do tego nieprzygotowani¹² Wyrażają nadzieję, że sakrament małżeństwa spełni ich oczekiwania, ale sami nie podejmują refleksji, w jaki sposób przygotować się do budowania wspólnego życia, które przyniesie im radość i pokój. Oczekiwania te nie zostaną spełnione, dopóki nie podejmą oni wysiłku, aby osiągnąć dojrzałość, dzięki której stworzą wspólnotę życia¹³

W wyniku takiego podejścia coraz częściej dzieci wychowywane są w rodzinach niepełnych. Na niebezpieczeństwa, jakie mogą dotknąć rodzinę zwraca-

⁹ B. M. P a r y s i e w i c z, *Rola matki we współczesnej rodzinie polskiej w świetle badań Katedry Pedagogiki KUL 1972-1994* (mps BKUL), Lublin 1998, s. 32; F. A d a m s k i, *Niektóre symptomy kryzysowej sytuacji rodziny w Polsce*, [w:] *Z badań nad rodziną*, red. T. Kukołowicz, Lublin 1984, s. 113.

¹⁰ L. D y c z e w s k i, *Ojciec w ocenie dorosłych dzieci*, [w:] *Ojcostwo wobec wyzwań współczesności*, red. D. Kornas-Biela, Lublin 2006, s. 52.

¹¹ Por. H. B r a u n, *Familien in Deutschland. Strukturen und Entwicklungstendenzen*, [w:] *Familien zwischen Risiken und Chancen*, Hsrg. von W. Ockenfels, Paderborn 2001, s. 9-27.

¹² M. B r a u n - G a ł k o w s k a, *Miłość aktywna: psychiczne uwarunkowania powodzenia w małżeństwie*, Warszawa 1985.

¹³ Por. M. B r a u n - G a ł k o w s k a, *Znaczenie religijności małżonków dla powodzenia ich związku*, [w:] *Z badań nad rodziną*, s. 59-62.

cał uwagę Jan Paweł II, przestrzegając, że „Od pewnego czasu instytucja rodziny narażona jest na nieustanne ataki” Papiież zwraca uwagę, że neguje się wartość rodziny, której podstawą jest małżeństwo. Proponowane są nowe formy zakładania rodziny i czyni się naciski na prawodawstwo, aby je uznało¹⁴

Wśród przyczyn indywidualnych samotnego rodzicielstwa należy wymienić takie, jak rozwody, separacje, śmierć jednego ze współmałżonków, urodzenia pozamałżeńskie, a także porzucenia rodziny. Jest to najczęściej (poza sytuacją śmierci jednego ze współmałżonków) wynik podważania sensu i celu małżeńskiej wspólnoty życia i miłości oraz niezrozumienie i lekceważenie rangi sakramentu małżeństwa, zastępowanego związkami nieformalnymi¹⁵

Rozwód jest rozwiązaniem ważnego związku małżeńskiego przez sąd cywilny na żądanie jednego lub obojga małżonków. Przyczyną rozwodu często jest zachwianie porządku w życiu rodziny i społeczeństwa. Pociąga on za sobą poważne szkody dla porzuczonego współmałżonka, dla dzieci, które doznały wstrząsu z powodu rozejścia się rodziców. Rozpad małżeństwa godzi również w życie społeczeństwa, w którym zaczynają funkcjonować negatywne wzorce zachowań (por. KKK 2385)¹⁶ Przed nieodwracalnymi konsekwencjami rozwodu mogłaby uchronić separacja, dopuszczalna w prawie kościelnym¹⁷ Daje ona stronom możliwość uzyskania zwolnienia z obowiązku i prawa zachowania współżycia małżeńskiego, upoważnia małżonków do rozejścia się. Takie rozłączenie może być dozgonne lub czasowe, przy czym strony nie mogą zawrzeć nowego związku małżeńskiego. Gdy przyczyna separacji ustanie, małżonkowie mają możliwość wznowić życie małżeńskie¹⁸

¹⁴ Jan Paweł II, *W obronie rodziny i jej praw. Przemówienie do uczestników zgromadzenia plenarnego Papieskiej Rady do Spraw Rodziny* (4.06.1999), „L'Osservatore Romano” (wyd. pol.) 1999, nr 11, s. 10.

¹⁵ Por. J. K ł y s, *Współczesne wypaczenia funkcji rodziny*, „Studia nad rodziną” (Warszawa) 1(1999), s. 63-75.

¹⁶ Może być również tak, że „[...] rozwód cywilny pozostaje jedynym możliwym sposobem zabezpieczenia pewnych słusznych praw, opieki nad dziećmi czy obrony majątku, może być tolerowany, nie stanowiąc przewinienia moralnego” (KKK 2383); M. S m e r e c z y ń - s k a, *Rodzina podmiotem troski o dobro wspólne w trzeciej Rzeczypospolitej*, [w:] *Oblicze współczesnej rodziny polskiej*, red. B. Mierzwiński, E. Dybowska, Kraków 2003, s. 49; A. D o d z i u k, *Ojcostwo, które boli*, Warszawa 2002.

¹⁷ Zob. W. G ó r a l s k i, *Kościelne prawo małżeńskie*, Warszawa 2006, s. 343-348.

¹⁸ P. G ó r a l c z y k, *Powtórne związki małżeńskie*, Ząbki 1995. Separacja różni się od rozwodu głównie skutkami prawnymi. Małżeństwo mimo separacji trwa nadal, małżonkowie nie mogą zawrzeć nowego związku ani powrócić do nazwiska używanego przed ślubem. Sąd

Przyczyną samotnego rodzicielstwa może być śmierć jednego ze współmałżonków. Jest to przeżycie wywołujące u żyjącej osoby różne formy zachowania i myślenia, powodujące konieczność zajęcia się dziećmi, sprostania nowym zadaniom, uczenia się nowych ról i obowiązków¹⁹

Inną z przyczyn samotnego rodzicielstwa są urodzenia pozamałżeńskie. Mają one często związek ze współżyciem przedślubnym lub zdradą małżeńską²⁰ Współżycie seksualne przedślubne podejmowane przez „narzeczonych” jest zagrożeniem dla integralności ich rozwoju. Jeżeli pierwsze współżycie dokonuje się w atmosferze lęku, poczucia niepewności, świadomości przekroczenia norm moralnych, może doprowadzić do postawy urazowej oraz stopienia wrażliwości²¹

Zdrady małżeńskie to złamanie wierności w małżeństwie poprzez podjęcie przez przynajmniej jednego ze współmałżonków współżycia seksualnego z inną osobą. Zdrada zaburza wspólnotę i jedność związku małżeńskiego, a jej następstwa mogą być poważne zarówno dla samego związku i rodziny, jak i dla osoby, która uczestniczyła w akcie niewierności²²

Porzucenie rodziny jest bolesne dla obu stron. Trudno zrezygnować z wcześniej nawiązanych więzi rodzinnych z małżonkiem i dziećmi. Przyczyną rozpadu małżeństwa może być ucieczka przed nierozwiązanymi problemami małżeńskimi lub perspektywa bycia z inną osobą. Burzy to bezpieczeń-

orzekający separację decyduje, z którym z rodziców będzie mieszkać dziecko, i o kontaktach z nim. Ustala też obowiązek alimentacyjny winnego rozpadu pożycia; jeśli małżonkowie tego żądają, decyduje o podziale majątku, wspólnego mieszkania itp. Por. J. G r ę ź l i k o w s k i, *Przed nami małżeństwo*, Włocławek 2002, s. 168-190; K. K o s m a l a, H. K r z y s t e c z - k o, *Odpowiedzialne rodzicielstwo*, Katowice 1996.

¹⁹ K. K r u p a, *Sytuacja społeczna i materialna rodzin niepełnych z powodu śmierci współmałżonka*, Warszawa 1983; M. P y t c h e s, *A Fether's Place. Fatherhood as God Intended*, Londyn 1993 (wyd. polskie: M. P y t c h e s, *Miejsce ojca. Ojcostwo w zamyśle Bożym*, Kraków 1993).

²⁰ Dziecko pozamałżeńskie wychowywane przez samotną matkę stanowi szczególną kategorię rodziny niepełnej. W badaniach przeprowadzonych przez J. Pielkowaną przyczyną zaistnienia takiej rodziny była: przypadkowa znajomość – 23,9%; chęć zmiany sytuacji życiowej na lepszą – 22,8%; porzucenie przez partnera – 19,4%; utrzymywanie kontaktów z różnymi mężczyznami – 16,1%; chęć utrzymania przy sobie partnera – 11,6%; żonaty partner – 10,5% i świadoma decyzja – 4,4% – J. P e l k o w a, *Rodzina samotnej matki jako środowisko wychowawcze*, Katowice 1983, s. 38.

²¹ W. F i j a ł k o w s k i, *Ojcostwo na nowo odkryte*, Pelplin 1996, s. 23-25.

²² Por. D. G r a n i e w s k a, *Życie po rozwodzie. Podstawowe problemy*, [w:] *Samotne matki, samotni ojcowie*, s. 80-89; por. M. T a r n o w s k a, *Rozwód – dewiacja czy patologia?*, „Życie katolickie” 7(1988), nr 7, s. 126-137.

stwo rodziny i zakłóca jej normalne funkcjonowanie. Niszczy również możliwość utrzymywania kontaktów z dzieckiem. Dobro dziecka przestaje być ważne²³

II. NASTĘPSTWA SAMOTNEGO RODZICIELSTWA

Współcześnie coraz częściej ci, którzy decydują się na posiadanie dziecka bez zawierania związku małżeńskiego, nie są piętnowani w społeczeństwie i deprecjonowani moralnie w środowisku. Nie obawiają się, że będą wyłączeni lub wykluczeni z dotychczasowych kręgów towarzyskich czy koleżeńskich. Określenie „dzikie małżeństwo”, „małżeństwo na kocią łapę” czy „rodzic samotnie wychowujący dziecko” niemal całkowicie zniknęło z języka codziennego. Odchylenia od normy są dość powszechnie tolerowane, a budzą sprzeciw jedynie u tych, którzy w pełni identyfikują się z Kościołem czy wspólnotą religijną²⁴

Samotne rodzicielstwo łączy się z brakiem udziału w wychowaniu i opiece nad dzieckiem jednego z rodziców. Mogą to być rodziny tylko z matką lub tylko z ojcem. Samotne wychowywanie dziecka powoduje przeniesienie wszystkich obowiązków wychowawczych i zadań na rodzica, z którym dziecko zostało. On nie tylko samotnie wychowuje dziecko czy dzieci, ale ponosi pełną odpowiedzialność za zapewnienie rodzinie bytu materialnego²⁵

W Encyklice *Humanae vitae*, papież Paweł VI, charakteryzując miłość małżeńską, przypomina, że „[...] do zadań odpowiedzialnego rodzicielstwa należy, aby małżonkowie uznali swe obowiązki wobec Boga, wobec siebie samych, rodziny i społeczeństwa, przy należytych zachowaniu porządku rzeczy i hierarchii wartości” (nr 10). Również Jan Paweł II w *Liście do Rodzin* napomina, że: „[...] Kościół naucza prawdy moralnej dotyczącej odpowiedzialnego rodzicielstwa i broni jej wobec przeciwnych trendów współczesności” (nr 12). Odpowiedzialne rodzicielstwo, do którego nawołują

²³ Por. H. S ł a w i ń s k i, *Rola rodziny w procesie wychowania prorodzinnego*, [w:] H. S ł a w i ń s k i, *Wychowanie prorodzinnego – według pedagogów katolickich drugiej Rzeczypospolitej*, Warszawa 2000, s. 58-68; J. A u g u s t y n, *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*, Kraków 1999.

²⁴ Por. J. M a r i a ń s k i, *Wartości prorodzinnego w świadomości młodzieży szkolnej*, [w:] *Rodzina polska u progu trzeciego tysiąclecia*, red. W. Majkowski, Warszawa 2003, s. 209-240.

²⁵ Por. L. D y c z e w s k i, *Różnorodność form życia rodzinnego*, [w:] *Więź między pokoleniami w rodzinie*, red. L. Dyczewski, Lublin 2002, s. 41-45.

Paweł VI i Jan Paweł II, ma szczególne znaczenie w procesie wychowania dziecka. Ojciec wprowadza przyszłego mężczyznę na drogę społecznego dojrzewania, towarzyszy mu w poznawaniu rzeczywistości i reguł świata zewnętrznego. Ma to pomóc dziecku w przyszłości postępować zgodnie z określonymi zasadami oraz tworzy w nim stan wewnętrznej pewności, który czyni z niego osobę zdolną do dokonywania wyborów, do utrzymywania dojrzałych kontaktów międzyludzkich i do zdrowych, niepatologicznych zachowań. Zadaniem ojca jest zapewnienie, w miarę możliwości, wszechstronnego rozwoju wszystkim członkom rodziny²⁶

W życiu rodzinnym ważną rolę pełni również matka, która stanowi warunek „istnienia” dziecka. Podstawową rolą matki po przyjściu na świat dziecka jest zaspokojenie jego potrzeby miłości i bezpieczeństwa. Uwarunkowane jest to cechami osobowości matki i jej dojrzałością emocjonalną, a także integralnością życia małżeńskiego i rodzinnego. W pierwszym okresie rozwoju matka reprezentuje świat doświadczeń dziecka. Relacje matki z dzieckiem decydują o późniejszych kontaktach społecznych. Matka jest pierwszym autorytetem dla dziecka; kierując się miłością, nakłada na nie określone obowiązki²⁷

Samotne rodzicielstwo, gdy ze względów losowych zabraknie jednego z rodziców, niesie znaczące następstwa i powoduje określone skutki w rodzinie. Zależy to nade wszystko od postawy rodzica, który samotnie wychowuje dziecko. Jeżeli brak współmałżonka jest następstwem jego śmierci, wówczas łatwiej jest dziecku się z nią pogodzić. Doświadcza ono od wczesnego wieku pewnego dramatu ludzkiego losu, co przyspiesza jego dojrzewanie duchowe i emocjonalne. Łatwiej można dziecku wytłumaczyć nieobecność rodzica przez duchowy kontakt z nim poprzez modlitwę czy odwiedzanie grobu zmarłego rodzica²⁸

Sytuacja staje się znacznie trudniejsza, jeśli nieobecność rodzica spowodowana jest porzuceniem rodziny. Dziecko odbiera jego postawę jako ucieczkę lub nawet zdradę. Dlatego rodzice, chcący się rozejść, powinni usilnie pracować nad tym, aby ból dziecka spowodowany ich rozwodem lub separa-

²⁶ J. P u l i k o w s k i, *Warto być ojcem*, Poznań 1999.

²⁷ Z. Z a b o r o w s k a, *O rodzinie. Rodzina jako grupa społeczno-wychowawcza*, Warszawa 1969.

²⁸ Zob. K. K r u p a, *Gdy umiera jedno z rodziców*, [w:] *Samotne matki, samotni ojcowie*, s. 106-143; K. O s t o j a - Z a w a d z k a, *Żałoba w rodzinie*, [w:] *Wprowadzenie do systemowego rozumienia rodziny*, red. B. de Barbaro, Kraków 1994, s. 91-96.

cją zminimalizować²⁹ Zdarza się, że opuszczający rodzic nie chce się kontaktować z własnymi dziećmi lub jest im zupełnie nieznany. Może znacznie utrudnić dziecku rozwój emocjonalny. W takiej sytuacji rodzic pozostający z dzieckiem musi przyjąć na siebie podwójną rolę: ojca i matki³⁰

Nieobecność ojca może być uzupełniana poprzez relacje dziecka z innymi mężczyznami, np. dziadkiem, wujkiem, wychowawcą, duszpasterzem. Dzięki temu chłopiec może odnaleźć wzorzec dla własnej tożsamości męskiej. Wzór męczyzny ważny jest także dla dziewczynki wychowywanej przez samotną matkę. Pozbawiona jakichkolwiek więzi emocjonalnych z mężczyznami, może wzrastać w lęku przed nimi³¹

Funkcja wychowawcza ojca i matki jest konieczna, a zarazem niemożliwa do zastąpienia. Ważny jest zatem kontakt ojca z dzieckiem. W wypełnianiu tego obowiązku może pomóc kobieta, która nie powinna wzbraniać mężowi udziału w wychowywaniu dziecka, ale ułatwia mu budowanie głębokiej i trwałej więzi z potomkiem³²

Następstwem istnienia samotnego rodzicielstwa są zagrożenia społeczne i prawne. Związane jest to z antyrodzinną polityką państwa, brakiem odpowiednich warunków materialno-mieszkaniowych, niedostatecznym przeciwdziałaniem patologiom społecznym itp. Państwo musi zastosować system wspomagania podstawowych funkcji rodziny. Może to być wspieranie rodziny przez udzielanie zasiłków uzupełniających dochody rodziny, ulgi, pomoc w uzyskaniu i utrzymaniu mieszkania przez rodzinę oraz zapobieganie patologiom rodzinnym przez powszechny dostęp do instytucji edukacyjnych i wychowawczych³³

²⁹ D. G r a n i e w s k a, *Realizacja funkcji opiekuńczo-wychowawczej w rodzinie*, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” (Warszawa) 1990, nr 5-6, s. 80-85.

³⁰ Por. P. P o r ę b a, *Sfera emocjonalna mężczyzny i kobiety*, [w:] P. P o r ę b a, *Psychologiczne uwarunkowania życia rodzinnego*, Warszawa 1981, s. 18-23.

³¹ Zob. J. A u g u s t y n, *Wychowanie syna przez samotną matkę*, [w:] J. A u g u s t y n, *O miłości, małżeństwie i rodzinie*, Kraków 2004, s. 181-185.

³² Por. P. P o r ę b a, *Dziecko w więzi małżeńskiej*, [w:] t e n ż e, *Psychologiczne uwarunkowania życia rodzinnego*, s. 62-64.

³³ Por. D. O p o z d a, *Wiedza rodziców o wychowaniu podstawą planowania edukacji*, [w:] *Rodzicielstwo. Wybrane zagadnienia kontekstów edukacyjnych*, red. D. Opozda, Lublin 2007, s. 47-56.

III. PODSUMOWANIE – PROPOZYCJE ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SAMOTNEGO RODZICIELSTWA

Transformacja ustrojowa przyniosła wiele zagrożeń, które spowodowały, że w nowej rzeczywistości rodzina czuje się zagubiona – lęka się o przyszłość dzieci, gdyż degradacji ulegają normy i wartości. Rośnie zainteresowanie specyfiką roli samotnego ojca lub samotnej matki i ich kompetencjami wychowawczymi. Częściej niż do tej pory stawiane są pytania o możliwość wychowania dziecka przez samotnego rodzica. Wynika to stąd, że zjawisko samotnego rodzicielstwa staje się coraz powszechniejsze i jest akceptowane przez niektóre grupy społeczne³⁴

Przyjmowanie przez małżonków różnych postaw wobec macierzyństwa i ojcostwa wpływa na życie rodziny, na jakość pełnionych przez nich ról. W pewnym stopniu świadczy też o ich kompetencjach rodzicielskich. Istotnym wskaźnikiem tych kompetencji są przede wszystkim cechy osobowościowe rodziców, ich wiedza, nawyki i umiejętności w zakresie czynności opiekuńczo-wychowawczych.

Określenie nowych ról pełnionych przez ojca i matkę w rodzinie jest dość trudne, gdyż w społeczeństwie funkcjonuje jeszcze wiele tradycyjnych stereotypów na temat roli kobiet i mężczyzn; towarzyszą temu również dążenia do równości obu płci, a nawet ich jednoznaczności. Stereotypowość ról jest szczególnie widoczna w tych rodzinach, w których nadal przyjmuje się, że funkcję opiekuńczą i wychowawczą powinna pełnić matka. Jednak rozwijające się dziecko potrzebuje także przewodnika i autorytetu, aby móc uporać się z zadaniami stawianymi przez określoną społeczność³⁵

Samotne rodzicielstwo, podejmowane świadomie z uszczerbkiem dla przychodzących na świat dzieci, należy postrzegać jako współczesne zagrożenie. Fascynacja tym stanem rzeczy ze strony kobiety, jako przyszłej matki, i mężczyzny, jako przyszłego ojca, powoduje zagubienie człowieka w życiu małżeńskim i rodzinnym. Dla chrześcijanina zasadnicze znaczenie powinien mieć teologiczny aspekt rzeczywistości małżeńskiej. Małżeństwo staje się fundamentem życia społecznego i Kościoła. Mężczyzna i niewiasta, zgodnie z planem Stwórcy, stają się odpowiedzialni za własny rozwój i dążenie do

³⁴ Por. L. D y c z e w s k i, *Rodzina uczestnikiem przemian społecznych i kulturowych*, [w:] L. D y c z e w s k i, *Rodzina twórcą i przekazicielem kultury*, Lublin 2003, s. 9-26.

³⁵ Por. D u d a k, *Samotne ojcostwo*, s. 32.

zbudowania dobrego związku. Dokonuje się to dzięki prawidłowemu odczytaniu własnego powołania³⁶

Długotrwała praca formacyjno-wychowawcza, prowadzona systematycznie od wczesnego dzieciństwa, stanowi zasadniczy czynnik w trosce o związek małżeński i rodzinę. Kościół powinien otaczać szczególną troską duszpasterską dziewczęta – poprzez zaangażowanie ich w działalność różnych grup i wspólnot przyparafialnych, dzięki którym mogłyby pogłębiać formację w sprawach godności osobistej oraz czystości. Wśród propozycji rozwiązań wskazane byłoby organizowanie przez poradnie życia małżeńskiego i rodzinnego cyklu wykładów i prelekcji. Mogłyby one dotyczyć świadomie podejmowanego samotnego rodzicielstwa, jego konsekwencji, ciąży, porodu, a także opieki nad dzieckiem.

Ważnym zadaniem jest również kształtowanie opinii społecznej, szczególnie akceptacji samotnego rodzicielstwa wynikającego z przypadków losowych czy matek samotnie wychowujących dziecko, jeśli ojciec nie dojrzał do pełnienia swojej funkcji. Akceptacja ta wiąże się z szacunkiem dla poczętego życia i wyklucza tym samym stosowanie praktyk przeciwpoczęciowych. Ważniejsza jest jego obrona i stworzenie poczętemu dziecku warunków właściwego rozwoju³⁷

Należałoby objąć terapią katolickie małżeństwa, które składają pozew rozwodowy w sądach cywilnych, by w miarę możliwości zapobiec rozbiciu rodziny. Rozwód pociąga za sobą poważne szkody dla porzuconych dzieci. Również przystosowanie społeczne dzieci pochodzących z rodzin rozbitych jest trudniejsze.

Rodzicielstwo – ojcostwo i macierzyństwo – zakorzenione jest w bycie kobiety i mężczyzny. Kobieta, korzystając z daru macierzyństwa, staje się fizyczną matką dzięki mężczyźnie, natomiast ojcostwo mężczyzny kształtuje się dzięki macierzyństwu kobiety. Zrodzony człowiek jest owocem błogosławieństwa Boga i dzieckiem swoich rodziców. Ludzkość zatem jest stwarzana, rodzicielstwo zaś – to sposób, poprzez który Bóg dzieli się z człowiekiem swoją siłą stwórczą, by człowiek uczestniczył w Jego dziele³⁸

³⁶ J a n P a w e ł II, *Człowiek stworzony na obraz Boga*, [w:] Jan Paweł II, *Do Ludu Bożego*, Città dell Vaticano 1979, s. 19.

³⁷ Zob. J. B a j d a, *Wartość i godność życia w świetle nauki Kościoła*, „Ateneum Kapłańskie” 84(1992), z. 2-3, nr 501-502, s. 214-226.

³⁸ Por. J a n P a w e ł II, *Mężczyzną i niewiastą stworzył ich*, Watykan 1986, s. 86.

BIBLIOGRAFIA

- A u g u s t y n J.: Wychowanie syna przez samotną matkę, [w:] J. A u g u s t y n, O miłości, małżeństwie i rodzinie, Kraków 2004, s. 181-185.
- B r a u n - G a ł k o w s k a M.: Miłość aktywna: psychiczne uwarunkowania powodzenia w małżeństwie, Warszawa 1985.
- D u d a k A.: Samotne ojcostwo, Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls” 2006.
- D z i e w i e c k i M.: Program formacyjny dla narzeczonych, „Studia nad Rodziną” (Warszawa) 12(2004), s. 131.
- G r a n i e w s k a D.: Realizacja funkcji opiekuńczo-wychowawczej w rodzinie, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” (Warszawa) 1990, nr 5-6, s. 80-85.
- J a n P a w e ł II: Adhortacja Apostolska o zadaniach rodziny chrześcijańskiej w świecie współczesnym, „Familiaris consortio”, [w:] Posoborowe dokumenty Kościoła katolickiego o małżeństwie i rodzinie, t. I, red. K. Lubowiecki, Kraków: Wydawnictwo „M” 1999, s. 133-238.
- J a n P a w e ł II: List do Rodzin, [w:] Posoborowe dokumenty Kościoła katolickiego o małżeństwie i rodzinie, t. II, red. K. Lubowiecki, Kraków: Wydawnictwo „M” 1999, s. 33-103.
- Katechizm Kościoła Katolickiego, Poznań: Pallottinum 1994.
- K ł y s J.: Współczesne wypaczenia funkcji rodziny, „Studia nad rodziną” (Warszawa) 1(1999), s. 63-75.
- M a j d a ń s k i K.: Wspólnota życia i miłości, Warszawa-Łomianki 2001.
- M e i s s n e r K.: Płciowość i czystość. Z problematyki życia seksualnego, Jerozolima 2005.
- P a w e ł VI: Encyklika o zasadach moralnych w dziedzinie przekazywania życia ludzkiego, „Humanae vitae”, Wrocław: Wydawnictwo Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej 1999.
- Samotne matki, samotni ojcowie, red. D. Graniewska, K. Krupa, B. Balcerzak-Paradowska, Warszawa 1986.
- S l a n y K.: Alternatywne formy życia małżeńsko-rodzinnego w ponowoczesnym świecie, Kraków 2002.
- Z a b o r o w s k a Z.: O rodzinie. Rodzina jako grupa społeczno-wychowawcza, Warszawa 1969.

LONE PARENTHOOD

S u m m a r y

Parenthood is connected with conceiving the child by the husband and wife, the birth of the child and its upbringing. In contemporary times a new model of lone parenthood is imposed on people. Lone parenthood results in the absence of one of the parents in the process of upbringing of the child. Single-parent families consist only of the mother and the child or

the father and the child. Lone parenthood leads to a situation in which all the duties connected with the child upbringing are shifted onto the lone parent who is taking care of the child. One of the most unfortunate results of such a situation is the heavy mental burden of the single parent, who is condemned by the society.

Many threats in such a way of treating parenthood originated from the transformation of the political system. Families experience the fear about the future of the children, and this results from the degradation of norms and values. Lone parenthood is being influenced by the new social norms, discussions, films, television programs or books. Young people, unlike the previous generations, treat relationships among peers, falling in love and friendship, in a different way. They look at marriage and family as too heavy a burden. Young people have difficulties with taking decisions which will influence their whole lives. Most of them come from families where the relationships between the members are distorted, the families which lack love, the sense of safety and tenderness. They, therefore, doubt whether love exists, whether it can bring happiness and whether it is possible to lead a harmonious life in a marriage. Nevertheless, it is commonly believed that life in a marriage or in a family is the best environment to bring up children, and any other forms, different from these, pose an important problem for the society and impose a heavy burden on the state.

Translated by Monika Gierak

Kluczowe słowa: samotne rodzicielstwo, „single”, rozwód, separacja, zdrady, urodzenia pozamałżeńskie, porzucenia rodziny.

Key words: lone parenthood, single people, divorce, separation, unfaithfulness, illegitimate children, family abandoning.